

איש ירושלים

ר' דניאל וסטפריד

בתחילת פרק א' במסכת אבות מגוללת המשנה את ההיסטוריה של העברת המסורה שהתחילה ממשה רבינו ועד לתקופת התנאים.

במשנה ד' בולטת מאד תקופה הזוגות בה חל שינוי משמעותי בדרך העברת התורה; "יוסי בן יועזר איש צרידה ויוסי בן יוחנן איש ירושלים קיבלו מהם..". תנאים אלו הם מבני הזוג הראשון מהזוגות שעמדו בראש העם אחרי ימי הכנסת הגדולה. הראשון שמוזכר הינו הנשיא, והשני הינו אב בית דין. מכאן והלאה כל זוג מקבל מהזוג הקודם את המסורה.

לא במקרה היא העובדה שתנאים אלו הם אשר חלקו לראשונה בתולדות (מחלוקת אשר לא הוכרעה) ומהם הלאה חלקו באותה המחלוקת הזוגות שאחריהם דור אחר דור. המחלוקת נסבה בנוגע לשאלה אם מותר לסמוך ידיים על הקורבן קודם השחיטה ביו"ט דמבואר במסכת חגיגה ב',ב'.

המשנה באבות ממשיכה להביא אף מספר אימרות שאמר כל אחד מהזוגות:

"יוסי בן יועזר איש צרידה אומר: יהי ביתך בית ועד לחכמים. והוי מתאבק בעפר רגליהם, והוי שותה בצמא את דבריהם.

יוסי בן יוחנן איש ירושלים אומר: יהי ביתך פתוח לרוחה, ויהיו עניים בני ביתך, ואל תרבה שיחה עם האשה...".

מעניינת מאד ההסתכלות של ר' אריה לוין בפירושו למשנה זו הרואה אף כאן מחלוקת השקפתית בין תנאים אלו, וז"ל: "יוסי בן יוחנן וכו'" - יוסי בן יוחנן חולק על יוסי בן יעזר ואומר - הלא לפי דברך הוא שיפתח איש ביתו לתלמידי חכמים וינעל אותה בפני שאר ההמון, אך לא כן הוא דעתי, כי אם "יהי ביתך פתוח לרווחה" - בין לחכמים ובין לכל שארית ישראל...".

מקובלנו לדייק בכל דברי המשנה בכל מילה ומילה. אם כן, יש לשאול מדוע במשנה זו טרחה המשנה לציין את מקום מושבם של התנאים הללו: יוסי בן יעזר איש צרידה ויוסי בן יוחנן איש ירושלים?

נראה שלגבי יוסי בן יוחנן איש ירושלים, אפשר להבין זאת ע"פ דברי המשך חכמה בבראשית כ"ב/י"ד על הפסוק "ויקרא אברהם שם המקום ההוא ה' יראה.." וזה לשונו שם: "במדרש בראשית רבא (נ"ו, ט"ז): שם (בנו של נח) קרא אותו 'שלם' (שנאמר ומלכיצדק מלך שלם - בראשית י"ד, י"ח). ע"פ השיטה בחז"ל שמלכיצדק הוא שם - אברהם קרא אותו 'יראה' (שנאמר ויקרא אברהם את שם המקום יראה). אמר הקב"ה, אם קורא אני אותו 'רא' כשם שקרא אותו אברהם, שם - אדם צדיק, מתרעם. ואם קורא אני אותו 'שלם', אברהם - אדם צדיק, מתרעם. אלא, הריני קורא אותו ירושלם (כמו שקראו שניהם: 'יראה' ו'שלם' - ירושלם).

והעניין, דשם היה בדור המבול, והיה בתיבה זן ופרנס כל הנבראים שם בתיבה. והעיקר היה לתקן המידות והפעולות שהמה היו מושחתים ש"השחית כל בשר דרכו" (ו',י"ב), "ומלאה הארץ חמס" (ו',י"ג), וכול לימודו היה לתקן המידות והתכונות בכל החי. וזה מורה 'שלם', שהוא מורה שכל המין האנושי הוא אדם אחד, וכל אחד הוא איבר מאיבר האדם הגדול. וכל אחד נצרך לחברו, מושפ ומשפיע זה מזה, וכלם כאחד נושאים קיום מן האנושי נצחיות. אומנם אברהם התפלסף מאד בחוכמה, ולמד כל דרכי הטועים, והתווכח עימהם, וחקר בשכלו כי יש ה' אחד משגיח על הכל, ולא מסר השגחתו לכוכבים... וזה "אשר יאמר היום בהר ה' יראה", רצונו לומר שיתגלה אלקותו בראות כל בשר כבוד ה' בניסים פרטיים.

והנה ירושלים בנויה על שני הדברים, היינו לזכך המושכלות שעיקרן במח, ולתקן ולקשט המידות שעיקרן בלב... ולכן קרא אותה ירושלים על שתי הפעולות. נמצינו למדים שמהותה של ירושלים גלומה בשמה המחלק לשני עניינים:

1. "יראה" - המדבר בעניין גילוי ה' כמולך ומשגיח ע"י השתמשות בשכל ובמושכלות.

2. "שלם" - תיקון המידות שהוא שייך לכלל האנושות כולה.

אם כן, מובן מדוע טרחה המשנה לציין את מיקומו של ר' יוסי בן יוחנן- "איש ירושלים", כיוון שהשקפתו, שבאה לידי ביטוי באימרותיו המלמדות על הצורך בפתיחת הבית ובהתייחסות שווה הן לחכמים והן ללא חכמים, הן לעשירים והן לעניים, נובעת בשורשה ממקום מושבו, "ירושלים", המלמדת על הצורך בשילוב בין שני הדברים יחד.